

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
BAKİ BİZNES UNİVERSİTETİ**

***“Rəqəmsal iqtisadiyyat: Azərbaycan yeni iqtisadi inkişaf mərhələsində”
mövzusunda***

Beynəlxalq elmi-praktiki konfransın materialları

Bakı, 25 noyabr, 2020-ci il

"Digital Economy: Azerbaijan at the New Stage of Economic Development"

Conference Proceedings of the International Scientific-Practical Conference

Baku, November 25, 2020

***“Цифровая экономика: Азербайджан на новом этапе
экономического развития”***

Материалы международной научно-практической конференции

Баку, 25 ноября, 2020

Redaktor: İbad Abbasov, iqtisad elmləri doktoru, professor

Tərtib edənlər: İslam İbrahimov, iqtisad elmləri doktoru, professor
Sabir Əmirxanov, professor
Məleykə Abbasova, hüquq üzrə fəlsəfə doktoru

Editor: Ibad Abbasov, D.Sc. (Econ.), Professor

Compilers: Islam Ibrahimov, D.Sc. (Econ.), Professor
Sabir Amirkhanov, Professor
Maleyka Abbasova, Ph.D. in Law

Редактор: Ибад Аббасов, доктор экономических наук,
профессор

Составили: Ислам Ибрагимов, доктор экономических наук,
профессор
Сабир Амирханов, профессор
Малейка Аббасова, доктор философии по праву

“Rəqəmsal iqtisadiyyat: Azərbaycan yeni iqtisadi inkişaf mərhələsində”. - Beynəlxalq elmi-praktiki konfransın materialları. Bakı, 2020-ci il, 548 səh.

“Digital Economy: Azerbaijan at the New Stage of Economic Development”. - Conference Proceedings of the International Scientific – Practical Conference. Baku, 2020, 548 p.

“Цифровая экономика: Азербайджан на новом этапе экономического развития”. – Материалы научно-практической конференции. Баку, 2020, 548 стр.

ISBN: 978-9952-37-226-7

©“Bakı Biznes Universiteti” nəşriyyatı, 2020.

©“Baku Business University” Press, 2020.

© Изд-во “Бакинский Университет Бизнеса”, 2020.

KONFRANSIN ELM KOMİTƏSİ

Sədr:

- **İbad Abbasov**, iqtisad elmləri doktoru, professor, Azərbaycan;

Üzvlər:

- **Ziyad Səmədzadə**, akademik, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü, Azərbaycan;
- **Nazim Müzəffərli (İmanov)**, iqtisad elmləri doktoru, professor, Azərbaycan;
- **Akif Musayev**, iqtisad elmləri doktoru, professor, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü, Azərbaycan;
- **Səlim Müslümov**, iqtisad elmləri doktoru, professor, Azərbaycan;
- **Vahid Novruzov**, iqtisad elmləri doktoru, professor, Azərbaycan;
- **Sakit Yaqubov**, iqtisad elmləri doktoru, professor, Azərbaycan;
- **İslam İbrahimov**, iqtisad elmləri doktoru, professor, Azərbaycan;
- **Nataliya Şalimova**, iqtisad elmləri doktoru, professor, Mərkəzi Ukrayna Milli Texniki Universiteti, Kropivnitskiy, Ukrayna;
- **Corcios Dafoulas**, dosent, MUHEC Universiteti, Böyük Britaniya, London;
- **Cuzeppe Galloppo**, professor, Tuşçiya Universiteti, İtaliya;
- **Mahir Səbzəliyev**, riyaziyyat elmləri doktoru, professor, Azərbaycan;
- **Rahim Sadıqov**, iqtisad üzrə fəlsəfə doktoru, dosent, Azərbaycan;
- **Andriyana Andreyeva**, dosent, Varna İqtisadiyyat Universiteti, Bolqarıstan;
- **İlahə Əliyeva**, filologiya elmləri üzrə fəlsəfə doktoru, dosent, Azərbaycan;
- **Alibekov Şahizin**, iqtisad elmləri doktoru, professor, Ümumrusiya Dövlət Ədliyyə Universitetinin Şimali Qafqaz filialı, Rusiya Federasiyası;
- **Desislava Serafimova**, dosent, Varna İqtisadiyyat Universiteti, Bolqarıstan;
- **Qalina Kuzmenko**, iqtisad elmləri namizədi, dosent, Ukraynanın Əməkdar iqtisadçı, Mərkəzi Ukrayna Milli Texniki Universiteti, Kropivnitskiy Ukrayna;
- **Sabir Əmirxanov**, professor, Azərbaycan.

SCIENTIFIC COMMITTEE OF THE CONFERENCE

Chairman:

- **Ibad Abbasov**, D.Sc. (Econ.), Professor, Azerbaijan;

Members:

- **Ziyad Samadzadeh**, Academician, Full Member of Azerbaijan National Academy of Sciences, Azerbaijan;
- **Nazim Muzaffarli (Imanov)**, D.Sc. (Econ.), Professor, Azerbaijan;
- **Akif Musayev**, D.Sc. (Econ.), Professor, Correspondent Member of Azerbaijan National Academy of Sciences, Azerbaijan;
- **Salim Muslumov**, D.Sc. (Econ.), Professor, Azerbaijan;
- **Vahid Novruzov**, D.Sc. (Econ.), Professor, Azerbaijan;
- **Sakit Yagubov**, D.Sc. (Econ.), Professor, Azerbaijan;
- **Islam Ibrahimov**, D.Sc. (Econ.), Professor, Azerbaijan;
- **Nataliia Shalimova**, D.Sc. (Econ.), Professor, Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi, Ukraine;
- **Dr. Geogios Dafoulas**, Associate Professor, Middlesex University, UK, London;
- **Giuseppe Galloppo**, Professor, Tuscia University, Italy;

- **Mahir Sabzaliev**, D.Sc. (Math.), Professor, Azerbaijan;
- **Rahim Sadigov**, Ph.D. (Econ.), Associate Professor, Azerbaijan;
- **Andriyana Andreeva**, Ph.D., Associate Professor, University of Economics-Varna, Bulgaria;
- **Ilakha Aliyeva**, Ph.D. (Phil.), Associate Professor, Azerbaijan;
- **Alibekov Shakhizin**, D.Sc. (Econ.), Professor, North-Caucasus Institute of the All-Russian State University of Justice, Russian Federation;
- **Desislava Serafimova**, Ph.D, Associate Professor, University of Economics-Varna, Bulgaria;
- **Halyna Kuzmenko**, Ph.D, Associate Professor, Honored Economist of Ukraine, Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi, Ukraine;
- **Sabir Amirkhanov**, Professor, Azerbaijan.

НАУЧНЫЙ КОМИТЕТ КОНФЕРЕНЦИИ

Председатель:

- **Ибад Аббасов**, доктор экономических наук, профессор, Азербайджан;

Члены комитета:

- **Зияд Самедзаде**, доктор экономических наук, профессор, Действительный член Национальной Академии Наук Азербайджана, Азербайджан;
- **Назим Музаффарли (Иманов)**, доктор экономических наук, профессор, Азербайджан;
- **Акиф Мусаев**, доктор экономических наук, профессор, Член-корреспондент Национальной Академии Наук Азербайджана, Азербайджан;
- **Салим Муслимов**, доктор экономических наук, профессор, Азербайджан;
- **Вахид Новрузов**, доктор экономических наук, профессор, Азербайджан;
- **Сакит Ягубов**, доктор экономических наук, профессор, Азербайджан;
- **Ислам Ибрагимов**, доктор экономических наук, профессор, Азербайджан;
- **Наталия Шалимова**, доктор экономических наук, профессор, Центральный Украинский Национальный Технический Университет, Кропивницкий, Украина;
- **Джордж Дафоулс**, доцент, Университет Миддлэссэкса, Великобритания, Лондон;
- **Джузеппе Галлоппо**, профессор, Университет Тушция, Италия;
- **Махир Сабзалиев**, доктор математических наук, профессор, Азербайджан;
- **Рахим Садыгов**, доктор философии по экономике, доцент, Азербайджан;
- **Андрияна Андреева**, доцент, Экономический Университет-Варна, Болгария;
- **Илаха Алиева**, доктор философии по филологии, доцент, Азербайджан;
- **Алибеков Шахизин**, доктор экономических наук, профессор, Северо-Кавказский Институт Всероссийского Государственного Университета Юстиции (РПА Мин-Юста России), Российская Федерация;
- **Десислава Серафимова**, доцент, Экономический Университет-Варна, Болгария;
- **Галина Кузменко**, кандидат экономических наук, доцент, Заслуженный экономист Украины, Центральный Украинский Национальный Технический Университет, Кропивницкий, Украина;
- **Сабир Амирханов**, профессор, Азербайджан.

It is significant to highlight that in order to improve health or medical tourism in the country it is essential to increase the number of hospitals that have JCI certificate.

Consequently, the development of health and resort tourism during 2015-2030 years will effectively influence the development of the agriculture, transportation, communication, trade etc. in different regions of the country.

References:

1. World Economic Forum Travel and tourism Competition Index [online]. Available at: www.weforum.org (Accessed: 11.08.2019)
2. Joint Commission International Accreditation (2018). Available at: www.jointcommissioninternational.org (Accessed): 18.08.2019)
3. Study abroad (2015). The study Programm. Available at: www.xaricdətəhsil.edu.gov.az (Accessed: 22.12.2019)
4. Culture Newspaper (2010). Domestic tourism potensial of Azerbaijan. Baku [online]. Available at: www.anl.az/down/meqale/medeniyyet/20p/aprel/1_16654.atm (Accessed: 21.10.2019)

*Səfərzadə Əminə Ənvər qızı, doktorant
Azərbaycan Dillər Universiteti*

ALİ MƏKTƏBDƏ İNGİLİS DİLİNİN XARİCİ DİL KİMİ TƏDRİSİNDƏ MÜASİR TEXNOLOGİYALARIN TƏTBİQİ

Son illərdə kompüter və informasiya texnologiyalarının inqilabi inkişafı müşahidə edilir və bu inkişaf böyük sürətlə davam edir. İnformasiya texnologiyalarının üstünlükləri nəzərə alınaraq təlim və tədris prosesində tətbiq edilir. İnformasiya texnologiyaları bütün dünyada tələbələr, müəllimlər və tədqiqatçılar tərəfindən araşdırma, tədqiq etmə, öyrənmə və işləmə vasitəsi kimi istifadə olunur. Dünyanın bir çox qabaqcıl ölkələrində ali təhsil müəssisələrində kompüter, proyektor, interaktiv lövhələrdən istifadə olunur. Belə texniki vasitələrdən xarici dillərin tədrisində də geniş istifadə edilir.

İngilis dili dünyada ən geniş yayılmış dildir. İnsanlar ingilis dilini müxtəlif səbəblərdən öyrənirlər. Bəziləri işləri üçün, bəziləri səyahət üçün, bəziləri dünya elmlərini, sənətləri, sənətkarları, əsərləri daha yaxşı bilmək, tanımaq üçün, bəziləri də şəxsi səbəblərə görə bu dili öyrənməyə başlayırlar. Azərbaycanda ibtidai təhsildən başlayaraq ali təhsil müəssisələrində də xarici dillər və ən əsası da ingilis dili tədris edilir. Lakin dil öyrənmək çox da asan bir iş deyildir. Dil öyrənməyin bir çox yolları vardır. Müasir texnoloji vasitələrdən istifadə edərək hər hansı bir xarici dilin öyrənilməsi insanlar üçün daha səmərəli bir vasitəyə çevrilmişdir.

Ənənəvi tədris zamanı tələbə ilə müəllimin üz-üzə əlaqə yaratmasına imkan verir. Əksər ənənəvi siniflərdə dil öyrənərkən müəllim tələbə üçün təlimatçı funksiyasını daşıyır. Tələbə isə öz təlimatçısını dinləyərək lazımı qeydləri aparır.

Texnologiya sahəsində baş vermiş böyük inqilab ənənəvi sinifləri daha inkişaf etmiş səviyyəyə çatdırmışdır. Bu inkişaf dərs prosesinin daha yüksək səviyyədə keçiril-

məsinə yardım edir.

İnformasiya texnologiyalarının tədrisdə nə dərəcədə effekt verməsi müəllimin və tələbənin onu necə istifadə etməsindən asılıdır. Kompüterlərin təhsil sahəsində uğurlu tətbiqi yalnız onların əldə edilməsindən deyil, eyni zamanda istifadəçilərin onlarla nə dərəcədə tanış olmalarından asılıdır.

Müasir dövrdə ingilis dilinin öyrənilməsi prosesində həm ənənəvi tədris, həm də eyni zamanda müasir texnoloji vasitələrdən istifadə edərək tədris paralel şəkildə həyata keçirilir. Belə ki, xarici dilin öyrənilməsində kompyuter texnologiyasının nailiyyətindən istifadənin bir çox üstün cəhəti və rolu vardır. Hər şeydən əvvəl belə vasitələr dilin yaxşı mənimsənilməsini asanlaşdırır. Kompüterlərdən və digər texniki vasitələrdən istifadə etməklə tələbələr qısa vaxt ərzində xarici dili daha yaxşı mənimsəyir, onlarda müstəqil işləmə bacarığı və digər keyfiyyətlər formalaşır. Müəllim yeni sözləri, xarici dilin qrammatikasını slaydlar vasitəsilə izah edirsə və ya interaktiv lövhələrdən istifadə edirsə dil öyrənənlər materialı daha yaxşı və tez qavrayır. Bu həm də öyrənilmiş materialın daha yaxşı yadda saxlanılmasına da kömək edir. Sınıf otaqlarında öyrədilən dildə filmlərə, kiçik video çarxlara baxılmasının, həmin dildə musiqiyə qulaq asılmasının əhəmiyyəti böyükdür. Bu xarici dili öyrənənlərin həmin dildə dinləmə bacarığını inkişaf etdirir. Digər tərəfdən bu vasitələr keçirilən dərsləri daha maraqlı edir, tələbələrdə dili daha yaxşı mənimsəməyə həvəs yaradır. Belə texnoloji vasitələrdən istifadə xarici dil müəllimləri üçün də əlverişlidir. Belə ki, onlar qısa vaxt ərzində geniş materialı qarşı tərəfə çatdırır və keyfiyyətli tədris apara bilir. Eyni zamanda kompüterlərdən, interaktiv lövhələrdən, proyektorlardan istifadə sinifdə olan hər bir tələbənin işləməsinə şərait yaradır.

İngilis dilinə olan tələbatın günü gündən artdığı zamanda informasiya kommunikasiya texnologiyalarının istifadəsi böyük səmərə verir. İngilis dili tədrisində kompüterlərin rolu son illərdə əsaslı şəkildə dəyişib, kompüterlərdən istifadə geniş yayılmışdır. Əvvəllər ingilis dili tədrisində kompüterlərin istifadəsi mətnlərlə, sadə çalışmalarla məhdudlaşır. Boşluq doldurma və çox-seçimli tapşırıqlar daha sonralar geniş istifadə olunmağa başladı. Hal-hazırda texnoloji və pedaqoji inkişaf bizə kompüter texnologiyasından dil öyrənmə prosesində tam istifadə etməyə imkan verir. Tələbələr kompüterə əvvəlcədən yüklənilmiş dərs vəsaitlərindən, o cümlədən, xarici dildə olan səs-yazmalardan istifadə edərək öz öyrənmə bacarıqlarını və imkanlarını genişləndirə bilərlər. Dil öyrənənlər multimedia proqramları vasitəsi ilə dili məşq etmək üçün zəngin mühitlə əhatə olunurlar. Kompüter texnologiyaları artıq dil öyrənmə və öyrətmə zamanı vacib ünsür kimi öz yerini tapır.

İngilis dilin öyrənilməsində istifadə olunan texniki vasitə kimi, artıq çoxdandır ki, maqnitofon özünə geniş yer etmişdir. Müasir çox funksiyalı maqnitofonlar düzgün tələffüz verdişini yaradan çalışmalar üçün istifadə edilir. Maqnitofon vasitəsilə bu və ya digər ifadələr istənilən qədər təkrar edilir ki, bunun sayəsində də tələbələr düzgün tələffüzü dəfələrlə dinləmək imkanı əldə edir. Bu zaman onlar özlərinin və qrup yoldaşlarının tələffüzündəki qüsurları asanlıqla anlayıb öz tələffüzlərindəki səhvləri düzəldə bilirlər.

İKT-nin tətbiq dinləmə, oxu, danışmaq və yazı kimi ingilis dili bacarıqlarının inkişafına təkan verir. Dinləmə - danışanın nitqini-aksentini, qrammatika və lüğət ehtiyatını anlama və qavrama prosesidir. Dinləmə bacarığının formalaşması üçün kompüter-

dən istifadə ingilis dilini öyrənən tələbələrə vizual səsli yazılardan yararlanma imkanı verir. Radio və televiziya vasitəsilə intellektual verilişlərin izlənməsi, həmçinin CD-playerlərin istifadəsi dinləmə bacarığını inkişaf etdirmək üçün müasir yollardır.

Oxu — yazılmış mətnin başa düşülməsi prosesidir. Oxuəsaslı kompüter proqramları tələbələrin lüğət fondunun səlisliyin artırılmasında rol oynayır. Kompüterlər həmçinin dil öyrənənlər üçün müxtəlif çalışma və testlərin düzgün cavablarını təmin edir. Dünyanı əhatə edən geniş internet şəbəkəsi məsafələri qısaldır və saysız informasiyanı barmaq uclarımızda edir. Çoxsaylı veb saytlar ingilis dili öyrənənlərin oxu bacarıqlarının inkişafına şərait yaradan material verir. İnternetdə bir çox xarici dil kitabların elektron variantlarının olması, məlumatların daha geniş verilməsi, elektron lüğətlərin olması xarici dilin öyrənilməsində texniki vasitələrin rolunu daha da artırır. Elektron lüğətlər bu gün nəinki dil öyrənənlərin, demək olar ki, hər kəsin istifadə etdiyi vasitədir.

Kommunikasiya qarşılıqlı anlama əsasında danışan və dinləyən arasında informasiya mübadiləsi prosesidir. Müasir texnologiyalardan istifadə yolu ilə və internet üzərindən onlayn olaraq görüntülü və səs signalları ilə insanlar arasında ünsiyyət təmin olunur. Bu da əyani şəkildə təcrübə olaraq dil öyrənənin bacarıqlarının artmasına yol açır.

Kompüterə əsaslanan ünsiyyət və internet vasitəsi ilə dil öyrənmə kompüterlərin istifadə formasını daha da genişləndirdi. İngilis dilini öyrənən tələbələr internetin köməyi ilə artıq dünyanın müxtəlif yerlərində olan təbii dil daşıyıcıları ilə sinxron ünsiyyət qura bilirlər. İnternet, ünsiyyət qurmağın və fikir mübadiləsi aparmağın müxtəlif üsullarını əhatə edir. Bu üsulların içərisindən sinxron kompüterə əsaslanan ünsiyyət və qeyri-sinxron kompüterə əsaslanan ünsiyyət üsulunu qeyd etmək olar. Kompüterə əsaslanan ünsiyyət şəbəkəyə qoşulmuş kompüterlər arasında baş verən ünsiyyətdir.

Qeyri-sinxron ünsiyyət kompüterə əsaslanan ünsiyyətin gecikdirilmiş formasıdır. Başqa sözlə, ünsiyyət quran insanlar eyni vaxtda kompüter arxasında olmur. Göndərilmiş mesajlar daha sonra oxunmaq üçün sanki kənara qoyulur. Qeyri-sinxron ünsiyyətin ən sadə üsulu elektron poçtdur. Elektron poçt sadə mətn mesajlarından tutmuş yazılı sənədlərin, səs sənədlərin, şəkil və videoların paylaşılması üçün istifadə edilir. Qeyri-sinxron ünsiyyətdə tələbələr iki nəfər olmaqla və ya maraq dairəsi üzrə qruplar yaradaraq qrup şəklində ünsiyyət qura bilirlər.

Sinxron kompüterə əsaslanan ünsiyyətdə bütün iştirakçılar ünsiyyət vaxtı kompüter arxasında olmalıdırlar. Mesajlar dərhal göndərilir və ünsiyyət telefonda olduğu kimi canlı olaraq baş verir. Qeyri-sinxron ünsiyyətdə olduğu kimi burada da ünsiyyət iki nəfər və ya qrup arasında baş verə bilər. Sinxron ünsiyyətin ən sadə üsulu internetə əsaslanan çatdır (danışqdır). Burada dil öyrənənlər tək-tək və ya qrup şəklində müzakirə apara bilirlər. Sinxron ünsiyyət təkcə mətn şəklində deyil, həm də səs və ya video şəklində - Skype, WhatsApp və digər proqramlardan istifadə etməklə baş verə bilər. Videokonfrans vasitəsi ilə dil öyrənənlər eyni vaxtda video və mətndən istifadə edərək ünsiyyət qura bilirlər.

Öyrənilən dildə yazı bacarığı - fikir və ideyaların qrammatika qaydalarına uyğun şəkildə və dilin lüğət fondundan səmərəli istifadə yolu ilə ifadə olunması prosesidir. Bu işdə elektron vasitələrdən, müxtəlif sxem, şəkil, qrafik və videolardan istifadə olunması ingilis dili öyrənən çoxsaylı kütlənin işini asanlaşdırır. Elektron poçt (e-mail) və "Chat" sayəsində tələbələr başqa ölkələrdə, əsasən də ingilis dilli ölkələrdə yaşayan yaşlıları ilə yazışır, informasiya mübadiləsi edir, beləliklə də öz lüğət ehtiyatlarını, ilk

növbədə məişət leksikasına aid söz bazalarını artırır və bunun nəticəsində də ingilis dilində yazı bacarıqlarını daha da inkişaf etdirirlər.

İngilis dilinin xarici dil kimi tədrisi zamanı videodan istifadə geniş yayılmışdır. Video reallıq və dilin modelləşdirilməsini kitabın heç vaxt bacara bilmədiyi kimi təqdim edən yeni vasitədir. Audiovizual materiallar xarici dilin öyrənilməsi və öyrədilməsi zamanı zəngin bir mühit təmin edir.

Video yeni məlumatı şagirdlərə effektiv şəkildə təqdim edə bilər. Dərsə bağlı videolar təqdim edən çoxlu internet saytları var. Amma təhsillə bağlı videoları ödənişsiz olaraq təqdim edən saytların çoxu uyğun video seçmək işini çətinləşdirir. Bununla bağlı müəllimlər müvafiq video seçmək üçün çox vaxt sərf etməli olurlar.

İngilis dilinin xarici bir dil kimi öyrədilməsi zamanı videodan istifadənin çoxlu üsulları vardır. Video təlimatlandırıcı alət kimi istifadə oluna bilər; həmçinin hekayə söyləmək üçün vasitə, söz ehtiyatını zənginləşdirən mənbə, tədqiqat və müsahibəni inkişaf etdirən üsullardan biridir.

İngilis dili dərində videodan istifadə üçün səbəblər aşağıdakılardır:

1. Videodan istifadə dərə canlılıq verir;
2. Video tələbələr dərə həvəsləndirir;
3. Video tələbələrin öyrənmə səviyyələrini inkişaf etdirir;
4. Tələbələrin başqa bir müəllimdən öyrənmək şansları yaranır;
5. Əksər videolar tələbələr autentik dillə təmin edir, tələbələrə dil daşıyıcısından ingilis dili öyrənmək şansı verir.

Dərsdə istifadə oluna bilən videolar müxtəlifdir: off-air proqramlar, real-dünyavi videolar, filmlər, dil öyrədən videolar və s.

Off-air proqramları televiziya kanalları proqramlarından yazılmış videolardır. Bütün televiziya proqramlarının müəlliflik hüququ məhdudiyyətləri vardır. Bu məhdudiyyətlər ölkədən ölkəyə fərqlidir. İngilis dilini öyrənənlər xüsusilə BBC, CNN, və s. televiziya kanallarının proqramlarının yazılmış videolarından yararlanırlar.

Real-dünyavi videolar canlı təbiət haqqında sənədli filmləri təqdim edən və s. Video materiallarıdır. Tələbələr National Geographic və s. televiziya kanallarının videolarından istifadə edirlər.

Xarici dilin tədrisində, əvvəla, dili tədris edilən ölkənin televiziya xəbərləri, həmin xalqın həyatını bütün sferalarda olduğu kimi əks etdirir və sözsüz ki, bu da tələbələrə dilin öyrənilməsinə qarşı böyük maraq yaradır. Nəticədə, tələbələrin dilə olan marağı, motivasiyası artır ki, bu da, yaxşı hal kimi müsbət qarşılır.

Dil tədrisində filmlərdən istifadə geniş yayılmışdır. İngilis dilində filmləri onlayn izləmək və ya yükləyib daha sonra oflayn şəkildə izləmək üçün müxtəlif proqramlar və veb saytlar vardır. Bu proqramlar içərisindən geniş istifadə edilən proqram kimi Netflix proqramını, veb sayt kimi ororo.tv/ru veb saytını qeyd etmək olar.

Müasir dövrdə nəşriyyatlar kitabları dili öyrədən video diskrlə birgə istehsal edirlər. Bu video diskrlərin həmçinin iş dəftəri olur. Video ilə öyrətmə texnikaları çoxdur. Bunlar izləmə və dinləmə ilə bağlı olan texnikalardır. İngilis dilini öyrənənlər Cutting Edge, English File, Speak Out, Q-skills for Success və s. kitabları diskrləri ilə birgə əldə edib istifadə edirlər. Bu video diskli kitablar ingilis dilini tədris edən ali təhsil müəssisələrində geniş istifadə edilir.

Bundan başqa, ingilis dilini öyrənən tələbələr YouTube proqramından istifadə

edərək ABA English, AcademicEnglishHelp, Anglo-Link, BBC Learning English, Best English Speeches, Crown Academy of English, English Like a Native, English Speeches, English with Lucy, EnglishAnyone, EnglishTonight, ETJ English, Free English, IELTS Liz, IELTS və TOEFL, ieltssimon, Improve Your Accent, Learn English with Emma [engVid], TED və s. YouTube kanallarına daxil olaraq faydalana bilirlər.

İzləmə ilə bağlı olan texnikalar tələbələrin marağını oyatmaq üçün layihələşdirilir. Bunlar özü də bəzi qruplara ayrılır: sürətli irəliləmə, sakit izləmə, donmuş ekran, hissə-hissə izləmə və başqaları.

Dinləmə ilə bağlı olan texnikalar tələbələrin gözləntilərini oyatmaq üçün layihələşdirilir. Bunlar özü şəkilsiz dinləmə və şəkil və ya nitq olmaqla 2 qrupa ayrılırlar. İngilis dilinin xarici dil kimi öyrədilməsi zamanı videodan istifadə edərkən müəllimlər bəzi problemlərlə qarşılaşa bilirlər. Bunlar aşağıdakılardır:

- zəif keyfiyyətli materiallar tələbələrdə maraq oyada bilmir, beləki video göstərməyi qərara alarkən materialı diqqətlə seçmək lazımdır;

- monitoru və ya televizoru işə salarkən bütün tələbələrin videonu eşidə və görə bildiyindən əmin olmaq lazımdır. Monitor arxada əyləşən tələbələrin aydın görə biləcəyi qədər geniş olmalıdır;

- müəllimlər videonun bəzi hissələrini göstərmək üçün müntəzəm olaraq onu dayandırır və yenidən başadırlar, belə hallar bəzi tələbələrin diqqətini yayındıra bilər;

- bəzi metodistlər düşünürlər ki, 4-5 dəqiqədən çox davam edən video tələbələri yuxuladır. Lakin bəzi müəllimlər tələbələrə bütün videonu göstərməyi lazım bilirlər.

Müəllimlər belə problemlərdən xəbərdar olmalıdırlar.

İnformasiya-kommunikasiya texnologiyalarının köməyi ilə ingilis dilinin tədrisinə kompleks yanaşma mümkün olur, bütün nitq vərdişlərinin əlaqələndirilməsi asanlaşır. Müasir texnoloji vasitələrdən istifadənin üstünlükləri olduğu kimi mənfi cəhətləri də vardır. Belə ki, onlardan çox istifadə sağlamlığa ziyan vura bilər. Buna görə də dərsi tədris edən müəllim daim tələbələrə nəzarət etməli, yalnız vacib olduqda bu vasitələrdən istifadə etməlidir. Məhz müəllim nəzarəti altında sinif otaqlarında, eyni zamanda müstəqil şəkildə müasir texnologiya vasitələrindən istifadə etməklə hər hansı bir dili öyrənmək və inkişaf etdirmək daha asan və keyfiyyətlidir.

*Сурманидзе Ия Зиевна, докторант,
Батумский Государственный Университет
им. Шота Руставели, Грузия*

ЦИФРОВАЯ ЭКОНОМИКА ГРУЗИИ: ВЫЗОВЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ

В наше столетие мир быстро переходит в цифровую эпоху и развивает экономику с более высокой добавленной стоимостью. Цифровизация меняет нашу экономику и общество. Влияние, которое цифровизация оказывает на экономику, на эффективность компании в нашей повседневной жизни, является значительным, так как внедрение технологий имеет решающее значение для дальнейшего развития экономики страны.